

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת הש"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' נח תשפ"ו

בית יעקב

התשובה מתקנת מה שפגם בכל ימיו

מן הארץ ההוא יצא אשור ויבן את גינוה ואת רחבת עיר ואת כלל (י יא).

אפילו חזר בתשובה בסוף ימיו תשובתו מתקבלת

בא לרמז כאן, שאף על פי שרבו ימיו של אדם עברו בעברות ונתעורר כבן ששים שנה או שבעים לשוב, כל יסתפק לומר שאין תשובתו מועלת, ואפילו אם תרצה לומר מועלת לא מהניא כל כך להורישו מן עון מאחר שכתב נכתב ונחתם למעלה בספר רשעים, אל ידמה כן, כי אם בשובו בתשובה שלמה, ובפרט אם שב מאהבה, כל עונותיו וכל פשעיו לא יזכרו, ואדרבא, העונות שעברו עליו יחשבו לו כאילו עשה אותם מצות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פו:) השוב מאהבה הזדונות נעשות לו כזכיות. והנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה דימי האדם נחלקים לשלושה, ימי העליה וימי העמידה וימי הירידה, והמבחר שבהם שאדם מיישב בדעתו בתקופו ובגבורתו הם ימי העמידה. וימי שחטא ושב בתשובה בימי העמידה תשובתו מקבלת ורצויה כראוי, אבל מי שלא שב עד ימי הירידה, אף על פי שתשובתו תקרא תשובה, מכל מקום אינה תשובה כימי העמידה, דבימי הירידה תש כחו ונלאה. ומכל מקום, אם שב בתשובה שלמה בלב שלם ובנפש חפצה מתקן את אשר חטא ואשר פגם בימי העליה ובימי העמידה ובימי הירידה, ואף על פי שהיה רשע כל ימיו ונכתב עליו שהוא רשע ויושר גיהנם, מאחר ששוב בתשובה בסוף ימיו הרי הוא יוצא מקלל יורשי גיהנם:

זהו כונת הכתוב **מן הארץ ההוא יצא אשור**, הכונה, לפי שבכתוב שלפני זה (פסוק י) שם נאמר וכלנה בארץ שגער, שפרשנו בו שהרשעים שנמנעים מן התשובה מוכנת להם גיהנם שהיא ארץ שגער, אבל מי שרצה לשוב בתשובה אפילו בסוף ימיו, אף על פי שכתב נכתב עליו שארצו היא גיהנם, מאחר ששוב בתשובה חזר ונכתב עליו שהוא יוצא ממנה. וזהו **מן הארץ ההוא** שהיא גיהנם, **יצא אשור**, זה שחזר בתשובה והישיר את דרכיו. **ויבן את גינוה**, כלומר, מאחר ששוב בתשובה אפילו בסוף ימי הירידה, תקן במה שפגם בימי העליה ובימי העמידה ובימי הירידה. וזהו **ויבן את גינוה**, דהינו תקן ובנה מה שפגם בימי העליה. וקרא לימי העליה **גינה**, לפי שמלת **גינה** קרי בה שתי פעמים נאה נאה, יען שבימי העליה יש ילדות ובחורות, שהוא זמן נוי האדם, ולכן אמר שתקן מה שפגם בימי העליה. ואת **רחבת עיר**, כאן רמזו ימי העמידה, ונקראים **רחבת עיר** לפי שאדם נקרא **עיר קטנה** (קהלת ט יד), והרחבת דעתו של אדם וישובו ותקונו הם בימי העמידה. לפיכך אמר שתקן מה שפגם בימי העמידה שהם **רחבת עיר**. ואת **כלל**, כאן רמז שתקן מה שפגם בימי הירידה שהם ימי הזקנה, וכלל הוא לשון זקנה, כמו 'תבוא בכלל אלי קבר' (איוב כו), שאף על פי שחזר בסוף ימיו, תקן הכל: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

יצר הרע מחטיא בגאווה שהיא שורש לכל הרעות שבעולם

ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען (י ו).

למעלה כתבנו שהם יצר הרע שמחמם גופו של אדם, דאין שום אדם עושה שום עברה זולתי על ידי חמום יצר הרע. והמדה הרעה שגורמת לאדם כל רעות שבעולם היא מדת הגאווה, היא שרש כל הרעות שבעולם. ופקח עיניך וראה כמה הזדירה התורה וחכמים זכרונם לברכה על הגאווה, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה ה.) הגאווה אינו עפרו נגער ואינו רואה פני שכינה, ואין מי שגורם לסמא"ל וליל"ת הרמת ראש כמו הגאווה. והגאווה גמשים כמה רעות כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, וכמו שאנו רואים בעינינו דהגאווה כל רע גמשה ממנה, דהגאווה אם יראה שום אדם מקבד ממנו או אפלו כמותו, מרב גאותו מתקנא ממנו ושונא אותו, וכיון ששונא אותו הוא מבקש רעותו, ואפלו דבר הגורם לו מיתה מבקש לו ואינו חושש. ועוד, הגאווה מבזה לכל אדם, דאינו רוצה שיהיה שום אדם שוה אליו, ומעשי הגאווה רבו מלספר:

חומר העוון של לשון הרע

עוד מדה רעה אחרת גורמת לאדם כמה רעות, והוא לשון הרע, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ערכין טו:) שקול לשון הרע כשליש עברות חמורות, שהם עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם) האומר הורג שלשה. וגמשים ממנו כמה מדות רעות, דמי שהרגיל לשוננו לדבר לשון הרע, רע לא ימאס, דכל מה שפתחו יצר הרע לומר, אינו חושף פיו, ואינו חושף עצמו מלדבר אפלו לקדושים אשר בארץ הקודש. וגמשה מזה רכילות, ומשלח מדנים בין אחים ובין איש לאשתו ובין אב לבנו. ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם) האומר לשון הרע כופר בעקר, שנאמר (תהלים יב ה) 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו'. עוד יש קרוב ללשון הרע מי שיושב קרנות, דכיון שיושב ובטל ויושב עם מדברי לשון הרע סופו להיות כמותם:

גנות המרמה במשא ומתן

עוד יש מדה רעה אחרת גמשים ממנה כמה רעות, והוא האדם המרמה בני אדם במשא ומתן, כי בזה בא לידי חמס ולידי גזל ולידי שבועת שווא וכמה רעות. וכל זה גמשה מחמום יצר הרע, שמחמם גופו של אדם ומתעוהו לעשות את כל הרעות האלה:

כל המידות הרעות הללו הן תולדותיו של יצר הרע

וזהו סדרן של פסוקים, **ובני חם כוש וגו'**, חם הוא יצר הרע, ומדות הרעות הנמשכות ממנו שהם בניו אלה הם. **כוש** הוא הגאווה, דמלת 'גאון' במלוי עם ארבע אותיות גימטריא **כוש**, וגאון הוא גאווה, כמו שנאמר (משלי ח יג) 'גאה וגאון'. ועוד, כשתחליף הכ"ף של **כוש** עם ב"ת בא"ק בכ"ר, והש"ן עם ז"ן באותיות זסשר"ץ, ב"ת וז"ן וז"ו שגשגארה בלי חלוקה, בין הכל ט"ו, גימטריא 'גאווה'. ומצרים גימטריא 'לשון', רומז ללשון הרע. ופוט רומז ליושב קרנות, שמתחיל בפטפוטי דברים. וכנען הוא המרמה בני אדם במשא ומתן וכל עסקיו בחמס וגזל, כמו שכתוב (הושע יב ח) 'כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב'. עוד, **כנען** גימטריא 'חמס גם גזל'. כל אלה באו מחמום יצר הרע: (פיתוחי חותם)

באור יעקב

והמים גברו מאד מאד...

שהחלטתם להחזיר אותו?"

לפליאת הנוכחים ספרו ארבעת הגנבים, כי מקצועם מיום עמדם על דעתם הוא גנבה, ומכר הם מתפרנסים יפה. הם הודו כי אכן גנבו את כל התרמיל ובו הכתבים של רבנו, ביצעם כי לבטח בתרמיל יש כסף לרב, וגם ידעו כי כתבי היד שונים הון עתק, ורצו למכר אותם ולעשות ממון רב. ואולם, בעת בריחתם ממקום הגנבה ושללם בידם, הגיעו לנחל החוצה את העיר, אולם אך הציבו רגליהם בתוך מימי הנחל, מיד עלו וגאו המים עד שאימו להטביע אותם עם מטלטליהם. אבל, תכף ומיד, כאשר הוציאו את רגליהם ממימי הנחל והניחום על שפתו, מיד נחו גם המים מזעפם.

כך חזר הדבר בכל פעם כשנסו לחצות את הנחל. אז החליטו להשאיר את התרמיל ולעבר בלעדיו, ואמנם אז המים לא עלו. אז נסו לטל דבר אחד מתוך התרמיל, ושוב המים גאו ביותר. אז הבינו כי יד ה' היתה בהם, על שהעזו לנגע בכתבי ידו של רבי יעקב, ובכל פעם בה הם רוצים לטל דבר אחד מנכסי הרב המים מיד גואים ורוצים להטביע אותם, וכי כתבי היד שומרים על עצמם לבל יגנבום, ולכן באו עתה להחזיר את הכל ולבקש מחילה.

אמר להם רבי יעקב: "מוכן אני למחל לכם, רק בתנאי שתקבלו על עצמכם לשוב בתשובה שלמה ולקבץ עתים לתורה, ואף להחזיק ביד תלמידי חכמים". אבל הם השיבו כי לא נותר להם מאומה, מכיון שאות כל מה שגנבו הם כבר בזבזו, ועתה אין להם פרוטה. אז העניק רבי יעקב לכל אחד מהם דינר זהב ואמר להם: "זה יהיה לכם ברכה, שמכאן ולהבא אם תקימו את דברי תתעשרו עשר רב, אתם וגביכם וגבי גביכם". הם קימו את הדברים, ואמנם צאצאיהם ידועים היו בתור עשירים גדולים ויראי שמים כברכתו של רבנו זיע"א.

קדושת יעקב

המרמה במשא ומתן סופו שגזול בפרהסיא

ואת החמתי, כלומר מתחלה היה עושה בסתר, ועכשו שנעשית לו כהתר עושה הדבר בפרהסיא בחמתו ובאפו. **ואת החוי**, מלשון חוץ, שהוא נחש, שהגזלן שחומד ממון אחרים ואינו שמח בחלקו עושה מעשה נחש, שכל העפר לפניו ולא נתמלאה עינו. **ואת הערקי** ואת הסיני, כלומר, הגזלן הזה כשדוחקים אותו לשבע שלא גזל, קורע הדת שנתנה בסיני ועובר עליה ונשבע לשקר. אי נמי, כשעבר על 'לא תחמד' (שמות כ יד) ולא תתאווה' (דברים יח) ולא תגנב' (שמות כ יג), עבר וקורע הדת שנתנה בסיני, דאלו מעשרת הדברות שנתנה בסיני. **ואחר נפצו משפחות הכנעני**, כלומר מיני הרמאות והגזלות רבים, ומי שיש בו אלה שזכרנו בודאי שכל האחרים כלולים בו:

עבירה קלה גוררת עבירה חמורה

ויהי (שם פסוק יט) כלומר, וי, שהעברה גוררת עברה מקלה לחמורה עד שמשתקע בגדולה שבהן. וזהו **גבול הכנעני מצידו**, דהינו הרמאי הזה **מצידו** התחיל, צד בני אדם ומרמה אותם בפיו. ומשם **גדרה**, התחיל יצר הרע לגרו עברה אחר עברה עד עזה, עד החמורה. **באכה סדמה ועמרה**, כלומר אינו מניחו יצר הרע עד שגורם לו להיות פסדום ועמרה שכתוב בהם (להלן יג יג) 'אנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד'.

אלה בני חם למשפחתם (שם פסוק כ). כלומר מי גרם כל זה, הוא חמום יצר הרע שמחמם גופו של אדם ודר בקרבו, ושומע לדבריו, ולא השוה און לשומע דברי תורה ותוכחת מוסר: (פיתוחי חותם)

חדושי וכתבי ידיו של האדמו"ר רבי יעקב אביחצירא ז"ע, מרן "אביר יעקב" היו חשובים אצלו עד מאד, ולכל מקום אליו הלך, היו גליונות 'כתבי היד' הולכים עמו. באחד מנסעותיו על פני ארץ, כאשר הגיע רבי יעקב לעיר פלוגית, נתקבל שם בכבוד גדול. בלילה, בעוד רבי יעקב ישן באכסניה, נכנסו גנבים אל הבית, וגנבו את כל כליו של רבי יעקב אשר היו מנחים בתוך תרמיל, בו היה מנח גם כסף רב שהוא קבל מכל אנשי הכפרים בהם הסתובב בימים הקודמים. כמו כן בתוך התרמיל היו מנחים הציצית והתפלין שלו, ואף גם, כל 'כתבי היד' שלו שגם הם היו מנחים בתוך התרמיל הזה גנבו ואינם.

עם בקר, כאשר נודע דבר הגנבה, הצטערו אנשי העיר צער רב, בפרט על כתבי היד היקרים מפר. תכף ומיד החלו חפזים גרובים בכל החורין והסדקין אחרי כתבי היד שנגעלו כאלו בלעתם האדמה, ומשלא מצאו את הגליונות האבודים, החלו ראשי העיר ופרנסיה מנחמים את רבנו ומתנצלים לפניו על דבר העלמות הספרים. אלא שרבי יעקב השיב להם לפרנסי העיר בשלום ובבטחון שלא יצטערו על דבר הגנבה, באמרו להם: "בקשתי מהש"ת שאם אין הספרים שנקבתו על ידי ראויים וגבונים - שיעלמו ממני, והנה בגנבה זו, כאשר נעלמו ממני כתבי היד, הראוני משמים אות וסימן כי אין ספרי ראויים, וכי מוטב להם שלא נכתבו כלל, ואם כן נתקבלה תפלת".

עודם מדברים עם רבי יעקב, והנה מתפרצים לאכסניה בה שהה האדמו"ר 'אביר יעקב' ארבעה אנשים יהודים מנגבי העיר, כשהם מחזיקים בתרמילו של הרב, ואלו פנו אל רבי יעקב ז"ע, השתטחו לפניו ובקשו את סליחתו על שהעזו לשלח ידם בחבורי הקדושים. שאלם רבי יעקב: "איני מביין. מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר? מה חשבתם בתחלה כשגנבתם את התרמיל, ומה חשבתם בסוף

וכנען ילד את צידן בברו ואת חת וי טו

כבר כתבנו דרומז לגזלן וחמסן. והנה, המתאווה לגזל ולחמס, תחלתו מתחיל מרמה בני אדם במשא ובמתנו, והולך מרעה לרעה עד שגזול וחומס בפרהסיא, ואינו אוסר עליו של אחרים כלל, כיון שעבר עברה ושנה בה ושלש בה נעשית לו כהתר, ועושה מרמה בכל עסקיו במדה במשקל ובמטורה. וזהו **וכנען ילד את צידן בברו**, דהינו צד בני אדם בפיו ומרמה אותם, מראה תמה ותחתיה ערמה, וזהו תחלתו, ולפיקר אמר **בברו**. **ואת חת**, ראשי תבות חמדה תאוה, כלומר מי גורם לו זה, משום דחומד ומתאוה לשל אחרים:

גזול בכמה דרכים ומצער את שכניו

ואת היבסי (שם פסוק טז) מלשון 'צרינו בוססו מקדשך' (ישעיה סג יח), ומלשון 'בוסס קמינ' (תהלים מד יג), שהוא לשון דריכה, שהוא דורך ומשיג גבול אחרים. **ואת האמרי**, מלשון המרה, כמו 'לא ימיד אתו טוב ברע' (ויקרא כז יא), שהוא מחליף המאזנים והמשקלות אבן ואבן איפה ואיפה. **ואת הגרנשי**, קרי בה 'גר גשי', כלומר, אפלו מי שהוא שוכנו וגרו, דוחקו ועושה לו רעה, 'גשי מלשון 'את הנכרי תגש' (דברים טו א), שהוא לשון דחיקה:

הגזלן עובר על כמה מעשרת הדברות

ואת הארודי (שם פסוק יח), שהוא יורד לאמנותו של חברו ופוסק חיותו. **ואת הצמרי**, אותיות 'המצרי', שהוא מצר לבעל המצא שלו.